

ЙОНКОВ, Христо

*В памет на проф. Николай Ковачев, по случай
90-годишнината от рождението му*

БЕЛЕЖИТ УЧЕН, СЪС ЗНАЧИТЕЛЕН ПРИНОС И МЯСТО В ИСТОРИЯТА НА СЕВЛИЕВО

Град Севлиево и Севлиевско са дали на отечеството бележити обществени дейци на културата, изкуството и науката. Сред учените от областта на обществените хуманитарни науки, между които е езикознанието, проф. Ковачев е един от нашите големи учени, със значителен принос в науката. Много години той работи плодотворно в областта на топонимията, а в останалите клонове на ономастиката той се изяви като един от първите, при това новатор.

Сега, когато от няколко години проф. Ковачев не е между нас, тези мои похвални думи не са пресилени. Трябва да подчертая още едно много полезно негово качество на гражданин, общественик и учен. Занимавайки се с увлечение със строго научните езиковедски проблеми, той проявяваше далеч по-широки интереси. Увличаше се по краезнанието. Занимаваше се с археология, история, етнография, фолклор. И нещо много важно. Много години той популяризираше научното познание с редица публикации, голяма част от които в нашия вестник „Росица“, при това интересно, и с впечатляваща компетентност. През целия си съзнателен живот изучаваше славното минало на нашия хубав Севлиевски край. Изобщо, неговите изследвания имат трайно научно и обществено значение.

Николай (Кольо) Ковачев е роден на 22 ноември 1919 г., в семейството на будните и предприемчиви балканджии Петко и Пена Ковачеви,

в борческото село Кръвеник – център на Априлската епопея през 1876 г. в Северна България – въстание, довело до нашето освобождение от многовековното османско-турско владичество. Родил се във време на току–що завършилата нещастно за българите Първа световна война, не успяла да доведе до националното ни обединение. Въпреки жертвите и страданията, в окастреното ни от великите сили отечество животът поел в естественото си русло, с нови надежди и стремежи. Произлязъл от здравия и основен стълб на българския народ – селячеството, гръбнака на българската нация, той, както и мнозинството от тогава появяващата се млада българска интелигенция, расте и се учи в тази крепка среда на труд и родолюбие. По онова време, първите десетилетия на XX век, все още са живи храбри участници в Априлското въстание. Живи и вълнуващи са спомените за тази героична епопея, които малко по-късно младият впечатлителен родолюбец ще запише за историята.

Ученолюбив и прилежен, завършва прогимназията в Ново село с отличен успех, записва се ученик в полукласическия отдел на Априловската гимназия в гр. Габрово, която завършва през 1938 г. Още като ученик в гимназията, пленен от литературата, прави своите първи поетически опити. Пише стихове, дори се одързостява и под псевдонима Лазурен издава първата си стихосбирка. Увелича се по полската литература и прави преводи на творби на Адам Мицкевич. През същата 1938 г. се записва студент по славянска филология в СУ „Климент Охридски“. През 1939 г. издава втора стихосбирка „Паяжини“, рецензирана положително от знаменития български поет Веселин Ханчев. През 1941 г. завършва висшето си образование. Отбива военната си служба в Школата за запасни офицери в София. Участва във войната срещу Хитлерова Германия като офицер. За проявена войнска доблест получава орден за храброст I степен. След това е назначен учител в родното село Кръвеник и наскоро след това е директор и средищен директор на основното училище, без да прекъсва своите културни, а и научни интереси.

Важен момент за трайното му насочване към научни изследвания след 09.09.1944 г. е едногодишната му работа в Градския народен съвет на Севлиево като референт – 1949–1950 г., откогато датират широките му и многогодишни изследвания на топонимията в Севлиевско. Започва да събира огромен и важен за науката материал за селищата и за назва-

нията на местностите, които днес са забравени и изчезнали – едно богатство за историята и езика ни. Този негов труд е оценен по достойнство от Института по български език при БАН и е реализиран от нейното издателство през 1961 г. под заглавие „Местните названия на Севлиево“. Този му научен труд, както и други по-малки научнопопулярни публикации, дават сериозно основание скромният селски учител, при това безпартиен, да бъде поканен за асистент и преподавател в Катедрата по български език на новоосновения Великотърновски университет през 1963 г. През 1965 г. се хабилитира и е избран за доцент, а през 1972 г. за професор по общо езикознание. Оценен като добър учен и педагог, Ковачев е избран за ръководител на Катедрата по български език, която ръководи успешно много години. Той става пръв декан на Филологическия факултет и зам.-ректор на университета. Освен обучението на стотици български студенти, той години наред организира събирането на уникален ономастичен материал. Неговото голямо научно дело е създаването на първия в България Кабинет и Лаборатория по ономастика. Първ у нас въвежда използването на нови научни методи при употребата на компютри и съвременна математическа информатика.

Както споменах по-горе, подготвен специалист-езиковед, филолог и историк, проф. Ковачев особено плодовито се изявява в областта на топонимията и антропонимията (наука за имената на хората). Ценна е неговата работа през годините по събирането на важен емпиричен материал от имена на селища, местности, реки, събрани на терен – уникално съкровище на народната ни култура и наука, запазено за настоящето и бъдещето, особено като се има предвид, че големите икономически, демографски и социални промени в България вече унищожиха тази невъзстановима информация. Десетилетната му работа и изследвания се осъществиха след това в редица нови негови изследвания-книги. Многобройни са неговите рецензии на дипломни и докторски дисертации. Участва в редколегии по издаването на научни сборници. Създател и първи редактор е на научната поредица „Състояние и проблеми на българската ономастика“, от която вече излязоха 9 тома. Проф. Ковачев беше известен и тачен и в чужбина.

Нашето познанство и вярно приятелство в името на науката и любовта ни към родния край и България започнаха в далечната 1949 г.,

когато след почти едногодишна задочна кореспонденция се запознахме, сприятелихме и започнахме да си сътрудничим при взаимно уважение и етика до самата му смърт. Разбира се, това беше основата на моите професионални интереси като историк – област, която и него живо интересуваше. Тази наша дружба оплоди още през 1950 г., когато той беше селски учител, а аз студент по история, началото на научното археологическо проучване на Севлиево. Пеш и с раници на гърба, с компас, фотографски триножник и ролетка, още тогава започнахме заедно обхождането на големи райони на тогавашната Севлиевска околия и правехме план-скиците „кроки“, както се бяхме учили в школата за запасни офицери. Много бяхме щастливи, че през горещите и сушави августовски горещини, из пущинаци, баири и скали успяхме да открием неизвестни тракийски селища и наред със старите и известни градища при с. Градница, *Имането* на хълмовете *Рътлините*, *Дебневското кале* при с. Градище, да направим тези скици и да съберем материал за една археологическа карта на старините „на терена“. Тогава доведохме археолога проф. д-р Атанас Милчев, който после дълго време прави разкопки по *Граднишката крепост*. При него започна специализирането си като археолог, още като студент-задочник, заслужилият наш колега Симеон Симеонов, разкрил и идентифицирал с помощта и на други учени най-проучената у нас и на Балканите древнобългарска крепост-селище – *Хоталич* в турски изговор. Българското ѝ име е *Хотел* или *Хотелец*. Крепостта днес е една любопитна атракция за гостите на града ни. В резултат на идеята ми за научна поредица, преди да предприемем написването на историческата монография „Севлиево и Севлиевския край“, от която през 1967 г. излезе първият том, при горещото одобрение и сътрудничество на Н. Ковачев. От поредицата до днес вече има четири научни сборници, отпечатани с безусловна подкрепа на бившите кметове на Севлиево – Кольо Енчев, Стоян Лазаров, Ненчо Маринов и покойния кмет Йовко Йовков.

Посмъртно беше издадена и читателите и любителите на историята ще могат да прочетат много любопитна и важна за историята книга на проф. Н. Ковачев за летописните приписки и бележки по страниците на старите ръкописи и старопечатни книги в нашата страна – *По пожълте-*

лите книги и каменни плочи из миналото на Севлиевския край. Приписки, бележки и надписи, изд. на „М–Прес“ ООД, Севлиево, 2009.

Подчертавам, че като историк проф. Ковачев успешно се изяви с книгата си за родното си село „Миналото на героичен Кръвеник” и особено що се отнася до историята на Априлското въстание, както и с участието си в колективната монография „Севлиево и Севлиевския край през Възраждането”.

Голямото обществено, културно и научно дело на нашия земляк проф. Ковачев не може да се опише в една статия, но накрая трябва да спомена и за оная висока духовна област, която още в ранна възраст започна неговото творческо проявление – поезията.

Много бях изненадан, когато в края на живота си ми изпрати своята стихосбирка „С очи към звездите”. Силно бях впечатлен от таланта му на искрено развълнуван поет-философ и майстор на българското слово, една малко тъжна изповед на съкровени и интимни мисли и чувства. По време на нашата младост съществуваше увлечение сред младежите в гимназиална възраст, които, вълнувани от хубави чувства, се опитваха в поезията. При мнозина това увлечение преминаваше с времето. Така погледнах, недобре запознат, и на ранните занимания на моя верен приятел с поезията. Но бях силно впечатлен, че богатата му духовна личност е имала таланта и на творец–поет.

(в. Росица, № 134, 23 ноем. 2009)